

JEGYZETEK

G É B E R L Á S Z L Ó

AUGUSZTUS 20.

Holnap Szent István napja. Székelykevéen búcsú. Búcsú volt már száz évvel ezelőtt is. De harminccal és ötven évvel ezelőtt is. Elnézést kérek a hallgatótól, hogy személyes leszek, de a gyermekkorról mesélni más-ként nem is lehet. Egy falu életében a búcsú az év központi eseménye volt. Úgy volt központi eseménye, hogy azt nem verték nagydobra. A délelőtti szentmisére az egész Vajdaságból odasereglettek a papok. Mindenki ott volt, csak a kommunisták és a tanárok nem mertek bejönni a templomba, ahol nekem, kis ministránsnak teljesen magától érthető volt, hogy a mise végén eléneklik a magyar himnuszt és a székely himnuszt. Ezért visszatetsző nekem, ahogy most egyesek magyarkodnak. Hogy azok állnak az első sorban, akik akkor azért jöttek be a templomba, hogy elárulják a másikat. Az is furcsa, bár megértem, hogy már öt nappal augusztus 20-a előtt megtartják a Szent István-napi ünnepséget. Székelykevéen ugyanis Szent István másnapja is fogalom volt. Akkor az egész falu levonult a Dunára, amely nem is volt olyan közel.

A hagyományt most is éltetni akarják, de ez már nem az igazi. A gyerekek bármikor megvehetik a mézeskalácsot és a seggbe fújó kiskakast, felülhetnek a ringlispírlre. A papoknak sem érdekes már Székelykeve. Ők is a földi javak után mennek. A különböző „világra szóló” rendezvények is inkább az újságolvasónak szólnak. Ami talán hiteles

Elhangzottak az Újvidéki Rádió délutáni híradóiban

maradhat, az a két régi barát, testvér, rokon vagy éppen szomszéd találkozása. Ezért megyek én is holnap haza. Arra a földcskére, amely nem volt örökké a miénk, s őseinké sem, és nem is lesz. Az ember valahol otthon szeretné érezni magát, de ilyen gondolata csak olyan embernek támadhat, aki nincs otthon. Tamási Áron sem volt otthon.

Szent István otthont akart teremteni a magyar népnek. Az ünnepén, egy baráti beszélgetésben, ez is jusson eszünkbe, nekünk, akik még mindig ilyen gondokkal vagyunk terhelve.

SZEPTEMBER 11.

Pontosan két évvel ezelőtt történt a New York-i terrortámadás, és pontosan harminc évvel ezelőtt Chilében a katonai puccs. Hivatalos adatok szerint New Yorkban is mintegy háromezren haltak meg, és Chilében is. A CIA szerepe a chilei államcsínyben ismeretes, a két évvel ezelőtt történt terrortámadásban még nem. Egyesek szerint véletlen egybevágásról van szó, míg mások szerint nem.

Minden országnak megvan a maga végzetes évfordulója. Szerbia, illetve Jugoszlávia számára ez a dátum június 28-a. Ezen a napon volt a rigómezei csata, akkor történt a sarajevói merénylet. Aki pedig rájátszik ezekre a dátumokra – hogy valami hasonló horderejű eseményt váltson ki – az általában pórul jár. Emlékezzünk Slobodan Milošević 1989. évi rigómezei beszédére. A vége az lett, hogy öt tizenkét évvel később ugyanaznap szállították el Hágába, aki pedig ezt a dátumot választotta, merénylet áldozata lett.

De ne legyünk babonások, és ne fogalmazzunk általánosságokban. George Bush példája is erre figyelmeztet. Azé a George Bushé, aki a szeptember 11-i terrortámadás óta már két háborút is folytatott, és azt hiszi magáról, hogy neki kell megvívnia a népek csatáját, az utolsó döntő ütközetet. Az amerikai elnök ugyanis rendkívül vallásos személyiség. Beszédeiben sűrűn szerepelnek olyan kifejezések, mint az apokalipszis, a második eljövétel, vagy éppen az Armageddon. A komputeren le lehet ellenőrizni például, hogy tavaly február óta kilencvenkilencszer mondta azt, hogy „aki nincsen velünk, az ellenünk van”. Ez a mondat Zbigniew Brzezinski szerint Lenintől ered, aki a menseviket nevezte ellenségnek, mivel nem álltak a bolsevikok oldalán, ám valójában Jézus mondta

először. A Máté evangéliuma 12. részének a 30. éneke így hangzik: „Aki nincs velem, az ellenem van, aki nem gyűjt velem, az szétszór.”

A baj ott van, hogy a szöveggörnyezetből kiemelt mondatot hogyan alkalmazzuk. Nem én találtam ki, de Jézus éppen a félremagyarázás elkerülése végett nem írt le semmit. A másik probléma az, hogy Bush nem X. Y. ellen akar háborúzni, hanem a gonosz ellen, a terrorizmus ellen, ami pedig csak üres fogalom. Létezik, de nem megfogható, pontosabban mondva mindenkire rákenhető. Tulajdonképpen a kőolajról, a hatalomról van szó, mondanák azok, akik a gazdaságból vezetnek le mindent. Olaszországban csak 1978-ban 2000 terrortámadás történt, vagy Oroszországban 1870 és 1914 között 7000 tisztviselőt gyilkoltak meg a terroristák. És nem indítottak ezért háborút. Természetesen a technika, a tudomány azóta sokat fejlődött, és a terroristák is veszélyesebbek lettek.

Mindenesetre szeptember 11-e jó alkalom volt arra, hogy az Egyesült Államok újfajta stratégiát dolgozzon ki. Egy újfajta háborúzási jogot fogadtasson el a világgal. A megelőző háború jogát. Ami pedig felhatalmazza őt, hogy terrortámadástól tartva bárkit lerohanjon.

Arról a háromezer áldozatról pedig úgy volna jó megemlékezni, hogy nem hirdetünk újabb háborút valamilyen ismeretlen erő ellen. Úgysem segíthetünk már rajtuk. S azokon sem, akik a tűz elől inkább a mélységbe ugrottak. Csak két dolog van, amit megtehetünk értük – mondja Wislawa Szymborska Nobel-díjas lengyel költő – hogy leírjuk utolsó röptüket, s hogy nem tesszük oda a végszót.

SMART MOB

Minden jel szerint véget ért ez a nyár is. A gondtalan nyugati ifjúság egy újfajta mozgalmat teremtett, amely az ősz és a tél beálltával, más-milyen céllal, a szegényebb országokban is felütheti a fejét. A mozgalmat angolul „flash mob”-nak mondják, magyarul talán fölvilanó tömegmozdulásnak is nevezhetjük. Egymást nem ismerő személyek e-mail és SMS-üzenetek útján kapcsolatba kerülnek, és váratlanul megjelennek egy helyen, ahol mindannyian ugyanazt teszik. Az amerikai Aucklandben például augusztus végén mintegy kétszázan egy gyorsétteremben futottak össze, és váratlanul elkezdtek bőgni, mint a tehenek. Aztán pillanatok alatt eltűntek. A mozgalom New Yorkból indult, és a nyáron az

európai nagyvárosokban is elterjedt. Már könyv is jelent meg erről a jelenségről. A címe: „*Smart mobs*” – a következő társadalmi forradalom. Howard Rheingold médiaelemző azonban a mozgalom okosságára, társadalmi szerepére hívja fel a figyelmet. Szerinte ilyenek lesznek a XXI. század forradalmi. 2001 januárjában egyébként hasonló módon döntötték meg a Fülöp-szigeteki államfőt. Egy éjszaka leforgása alatt száz-ekhez jutott el az e-mail, illetve az SMS, és másnap egymillióan voltak az utcákon. A korrupcióval vádolt elnöknek távoznia kellett.

Az éhező országok is tehát fel tudják használni a modern technikát, és nemcsak játékokra vagy gondűzésre. Sajnos, bármennyire is úgy tűnik, hogy az ötletek alulról, az egyes emberek személyes elhatározásából jönnek, a kétely marad. Vajon nem manipulációról van-e szó. Attól tartunk, hogy ha ártatlanul, tehát külső beavatkozás nélkül is indult ez a mozgalom, a hatalom már megtalálta a módját, hogy saját javára fordítsa. Lehet, hogy mindez csak egy színházi próba valami sokkal komolyabb és kegyetlenebb valamihez. Mert képzeljük el, megtörténhet, hogy két ilyen flash-mob, azaz felvillanó tömeg összecsap minden ok nélkül csak azért, mert egy ilyen játék részese lett. Egyes komputerjátékoknak is hasonló a szerepük. Most értettem meg, miért is ütöttek le január harmadikán a kihalt város központjában reggel öt órakor minden ok nélkül. A fiam egy olyan játékot kapott, amelyben a főhős, azaz a játékos megy az utcán, és szórakozásból bárkit fejbe kólinthat, véresre verhet. Valószínűleg, gondolom én, az az illető is úgy vélte, komputerjátékban van.

A forró nyár tehát véget ért, itt van a komoly mozgalmak ideje. De a kijózanodásé is. Próbáljuk meg az eseményekből kiszűrni azt, ami nem manipuláció, akár e-mail, azaz SMS útján is.

ELEKTRONIKUS TERMÉKKÓD

Amikor egy vállalat munkásai oda jutottak, hogy jogaik, azaz havi bérük kiharcolásáért a vasúti sínekre kell telepedniük, a kormány épülete előtt kell tábort ütniük, vagy éhségstrájkba kell kezdeniük, akkor a pénz szagáról filozofálni valóban komolytalannak tűnhet. De ha a pénznek lenne szaga, és ha nyomon lehetett volna követni, hogy kinek a zsebébe vándorolt jogtalanul, akkor talán a jelenlegi igazságtalanságra sem került volna sor.

Az Európai Központi Bank azt tervezi, hogy 2005-től a bankjegyekre olyan hajszálvékony chipet helyez, amellyel azonosítható lesz külön-külön minden bankjegy. Mégpedig úgy, hogy a chip rádióhullámokat sugároz, amelyeket megfelelő műszerrel foghatnak, és egy számítógépes programmal megállapíthatják a pénz útját. Tehát egy központból ellenőrizhetik, hogy az illető fizetett-e adót az üzlet lebonyolításakor vagy sem.

Az ötlet tulajdonképpen abból az igényből ered, hogy a vállalatok áttekinthetővé tegyék ellátási láncukat „élőben”, valós időben, bármely iparágban és bárhol a világon. Előállításakor minden cikkre ráerősítenek egy porszem nagyságú chipet, elektronikus termékkódot, amely rádióhullámhosszon jelt ad le, amit egy erre készített azonosítón fognak és feldolgoznak. Így például ellenőrizni tudják, hogy az a konkrét tejeszacskó öt vagy két nappal korábban érkezett-e az üzletbe, mikor jár le a szavatossági ideje, hány van még belőle, és így tovább. A vásárlónak nem kell várnia, hogy a pénztáros leolvassa a vonalkódot vagy bepötyögtesse minden árucikknek az árát, mert mindegyiken ott van az elektronikus kód, amelyet a rádiófrekvenciás azonosítók leolvasnak, és a pénztárosnak csak az marad, hogy megfizettesse az összeget. Így jön létre a tárgyak internete, az intelligens tárgyak globális hálózata. Ami nem jelenti azt, hogy két coca-colás üveg úgy kommunikálna, mint két ember.

És mindez szép és jó volna, ha nem emlékeztetne Orwell Nagy Testvérére. A termékkód ugyanis rajta marad az árun, s amikor ezt hazavisszük, akkor is sugározni fogja személyes kódját. Az intelligens hűtőszekrény így állapítja majd meg, hogy a megromlott pizzát már ki kell dobni, vagy a mosógép, hogy a pulóvert nem szabad kifőzni. A piackutatók pedig így térképezik fel vásárlási szokásainkat. Akadnak majd valószínűleg hackerek, akik bevírusozzák a rendszert, vagy zsebmeteszők, akik elirányítják a bankjegyeket. A Nagy Testvér azonban mindent látni fog.

A massachusetts-i Technológiai Intézet által kidolgozott rádiófrekvenciás azonosító rendszer tehát megváltoztatja a világot. Erre számítanak ugyanis a rendszer kitalálói és alkalmazói. Az intelligens tárgyak globális hálózatán minden mindenhol automatikusan azonosítható lesz. Lopni sem lesz már érdemes, mert a tolvajt azonnal megtalálják. Azt a szólást sem használhatjuk többé, hogy a pénznek nincs szaga, mert vissza

tudjuk keresni, milyen úton érkezett is el hozzánk. Ha például pacifisták vagyunk, akkor nem fogadhatjuk el a fegyverkereskedelemmel szerzett pénzt. Az esetleges segílyt sem vehetjük át, ha tudjuk, hogy az adakozó mások kizsákmányolásával gazdagodott meg.

Mindez innen nézve a jövő távoli zenéjének tűnik. Nekünk még egy ideig úgy látszik, utcai fütyüléssel és bádogedények zörgetésével kell elszórakoznunk. Esetleg elmehetünk a bolhapiacra, és a még unintelligens tárgyak közötti turkálásban élvezhetjük azt a szabadságot, hogy a Nagy Testvér nálunk még nem lát mindent.

ÁLLAMPOLGÁRSÁG

Mért akarok én állampolgár, méghozzá kettős állampolgár lenni? Mit ad az állam, hogy én annyira polgára szeretnék lenni? Vagy olyan kevés van a magamfajtából, hogy harcolni kell kegyeimért? Valami nem stimmel.

Az állampolgárság egy egyén és egy állam viszonya, melyet az adott állam törvényei határoznak meg, az adott államban érvényes jogokkal és köteleességekkel. Így szól a definíció, amelyből kiviláglik, hogy tulajdonképpen jogi viszonyról beszélünk. Az állam cserébe, amiért hűek vagyunk hozzá, és vérünket is hajlandóak vagyunk adni megvédéséért, óv bennünket mindenekelőtt kapzsi szomszédunktól, és ha kell, külföldi beavatkozóktól is. Mindössze ennyi lenne az állam szerepe, amit a polgárok meg is fizetnének, ám az államapparátusban dolgozók rájöttek arra, hogy itt munka nélkül is jól lehet élni. Ők szabják meg az adó nagyságát, és azt is, hogy mennyit adnak vissza az adófizetőnek. Az igazságtalanság ellen lázadva került sor aztán a francia forradalomra, amikor a közhatalom gyakorlásából az abból kirekesztett osztályok és rétegek részt kértek, sőt követeltek. Ekkor keletkezett az állampolgárság, mint jogintézmény. Tehát a választójog és a közhivatalok betöltésének joga. Az uralkodás joga.

De miért kerítettem ekkora feneket az egésznek. Miért nem akarok én is része lenni a hatalomnak? Aki végigkísért egy-két választást, az tudja. Ha elfelejtette volna, akkor figyelje a mostani elnökválasztást. A döntéshozatal úgysis előbb-utóbb bürokraták és szakemberek kezébe kerül. Kár bepiszkítani a kezét. Másodsorban az állam szuverenitása, ami az állampolgárság alapja, üres fogalommá porlad. Az adófizető

polgárnak ugyanis lehetősége nyílik, hogy adófizetői kötelességét más országban teljesítse, ha látja, hogy az állam pazarol. Svájctól például adózási jogot vehetünk, aminek köszönhetően a világon sehol nem kell jövedelemadókat fizetnünk. Most még a kisebb vállalkozóknak ez nem kifizető, de ha az államapparátus nem gondolja meg, mire költi a pénzt, hamarosan bevétel nélkül maradhat. És akkor az állampolgársági jogosítványunk is értelmet vesz. Egyre több országban a hadkötelezettség is megszűnik, fizetett katonák szolgálnak. S így az állampolgár másik alapvető kötelezettsége is a múlté lesz, az állampolgári hűség mellett.

Ennyit a politikáról, amivel kár foglalkozni, ugyanis – Nietzsche szavaival élve – itt a legértékesebbet, az emberi szellemet pazaroljuk. Ha így tekintünk a dolgokra, akkor logikusabb volna, hogy ha az állam kérné: legyenek már állampolgára.

Ami pedig az államhoz való lelki kötődést illeti; megértem, hiszen tudom, nemcsak kenyérrel él az ember. Ám én akkor is magyarnak érzem magam, ha azt nem tudom papírral bizonyítani. Az utazással kapcsolatban pedig elmondhatom: csak az utazhat, akinek pénze van. Akinek nem volt pénze, az eddig sem utazott, hacsak nem volt vándorló dervis.

Végül szólni kellene a polgári engedetlenség iránti kötelességről is. Arról – és most H. D. Thoreau-t idézem: „Nekünk elsősorban embe-
reknek kell lennünk, és csak másodsorban alattvalóknak.”

OKTÓBER 5.

Igazságos politikai rendszer pedig nincsen. Aki három évvel ezelőtt arra számított, hogy vége a nyomornak, és az igazságtalanságnak, az most valószínűleg csalódottan nézi a dolgokat. Ám minden rendszernek vannak haszonélvezői, még a legártatlanabb emberek körében is. Em-lékezzünk vissza: a miloševići időben nagyon sokan egy-két ezer már-káért megvehették társadalmi lakásukat, és azután rövid időn belül 50–60 ezer márkáért eladhatták. Vajon hányan voltak olyanok, akik ezt visszautasították, mert igazságtalanságnak tartották. Vagy vajon hányan lesznek az apatini sörgyár részvényeseiből azok, akik nem veszik át a fölkínált összeget, mert gyanúsnak, piszkosnak tartják. Az október má-sodikai Politikából idézek: „A mintegy 6800 részvényes mindegyike 40 ezertől 200 ezer euro összegig kap pénzt.” Tehát a legkisebb részvényes

markát is legalább 40 ezer euro üti. Micsoda isteni szerencse, hogy valaki az apatini sörgyárban dolgozott, vagy ott volt közel a tűzhöz, és beszerzte a részvényeket. És micsoda sorscsapás annak a szomszédnak, aki véletlenül egy kevésbé jól menő vállalatban dolgozta le a 30–35 évét.

És még semmit sem szoltunk a nyereszkeskedőkről, akik ügyesen átcsúsztak egyik hatalom kegyeiből a másik hatalom kegyeibe. És a politikusokról, akik – tisztelet a kivételnek – nem tudnak ellenállni a hatalom adta visszaélések lehetőségének, egyszóval a pénznek. De erre most kár szót pazarolni. Aki először lát ilyet, annak ez jó tapasztalat. Aki pedig még fiatal ehhez, az ne féljen: bármennyire is gyorsan változik a világ, az emberi természet, úgy látszik, örökös.

De ne legyünk pesszimisták. A dinár már három éve úgymond stabil. Aki szeret dolgozni, az kereshet, inflációval nem veszik ki a pénzt a zsebéből. És már csak ez óriási előrelépés a kilencvenes évekhez képest. Van áramunk, üzemanyagunk, tejünk és kenyérünk, igaz néha felmegy a cukrunk, de hát istenem. Tudjuk, hogy a kapitalizmusban kizsákmányolnak, de ennél jobb, és működőképesebb rendszert még nem találtak ki. Van Magyar Nemzeti Tanácsunk, amely a miénk. Van magyar kormányalelnökünk, és a vajdasági parlamentben is elég szép számban vagyunk. Lehet, hogy nemsokára kettős állampolgárok leszünk, és akkor már miénk lesz a világ. Ne legyünk hát pesszimisták.

Akkor sem, ha a jövőbe nézünk, de akkor sem, ha a múltba tekintünk vissza, mert nem tudhatjuk, hogy egy esemény, amely első pillanatra károsnak tűnik, később hasznunkra válik-e. Létezik egy rövid történet, amelyet egy folyóiratban olvastam, de amelyet, mint később megtudtam, üzletemberek betanításakor szoktak elmesélni, valószínűleg azért, hogy növeljék az optimizmusukat. A történet így szól:

„Egy kínai taoista mese szerint volt egy paraszt, akinek megszökött a lova. Szomszédjai sajnálkoztak, de ő csak annyit mondott, az élet ilyen. Másnap hazatért a ló, és vitt magával hat vadlovat is. A szomszédok örömködtek, a paraszt viszont megint azt mondta, az élet ilyen. Harmadnap a fia meg akarta ülni az egyik vadlovat, de leesett róla, és lábát törte. A szomszédok együttérzésüket fejezték ki, a paraszt megint annyit mondott, az élet ilyen. Hamarosan katonák jöttek, és a hadra fogható fiatal férfiakat elhurcolták a háborúba, csak a paraszt fiát hagyták

otthon, a törött lába miatt. A szomszédok ujjongtak, a paraszt viszont akként vélekedett, hogy az élet ilyen.” Ennyi a mese.

Az írásom elején azt mondtam, hogy minden rendszernek vannak hasznélvezői, még a legártatlanabb emberek körében is. Sajnos mindig, úgy most is, többen vannak vesztesek. Vesztesek, akik jóhiszeműen az ügy mellé állnak, s azután kitolnak velük. Ám az élet ilyen, ahogy a kínai paraszt mondta.

KISKORÚ ALKOHOLIZMUS

Ha igaz, hogy a borban az igazság, hogy csak az ittas ember tud őszintén megnyilatkozni, akkor hallgassuk meg a kiskorú alkoholistákat is. Lehet, hogy ők is valami mély igazságot akarnak így elmondani nekünk. Például, hogy már elégük van ebből a hazug felnőtt világból. Lehet, hogy épp azért szórakoznak éjjel és alszanak nappal, mert nem akarják látni nyomorúságos kicsinyességünket.

De az is elképzelhető, hogy az idősebbek épp úgy akarnak hatalmon maradni, hogy különböző szerekkkel függővé teszik őket. A televíziót és a videojátékokat is ide lehet sorolni. Egyébként nem új keletű, hogy az apa, az uralkodó, megöli a fiát, hogy minél tovább trónon maradhasson. Az újdonság csak az, hogy rohamosan romlik az arány a tizenévesek és a hatvanévesek között. A nyugati társadalom egyre jobban elöregszik.

Korunk egyik nagy paradoxona – mondják a szakértők – hogy sohasem volt ilyen sok szegény a világon, és sohasem volt ilyen kevés lázadás ez ellen. Az egyik magyarázat éppen az lehet, hogy nincs elég fiatal, s akik vannak, azokat is függővé tették. Csak nézzünk körül saját házunk táján. Intézményeinkben az átlagkor ötven év fölött van. Azt a néhány cselekvésre vágyó fiatalat könnyű lefizetni, hogy bennünket szolgáljon. A többieknek pedig csak annyi ereje marad, hogy a falra firkáljon, vagy éppen egy nálánál gyengébb járókelőt fejbe kólintson. Az önbizalom elvesztésének oka az is, hogy a húsz-, harmincéves fiatal, sőt a negyvenéves is, a szüleire van utalva, mert nincs munkája, nincs háza, nincs jövője. Akinek pénze van, iszik, akinek több pénze van, az kábítószerezik.

A demokrácia szabályai szerint politikusként lehetne változtatni a helyzeten, de az idősek gondoskodtak arról, hogy a fiatalokkal megutáltassák a politikát. Mért nem érdekli a fiatalokat a politika? Mért az ma

nem a szabadságért harcol, mert nem az észhez igazodik, s mert nem hisz a jövőben, s így a lelkesedés is hiányzik belőle. A politika csak hatalmi harc lett, az ész csak addig kell, amíg a győzelmet biztosítja, ha pedig van pénz, akkor nem kell entuziazmus sem. A valakihez tartozni vágyó fiatalnak nem marad más hátra, minthogy leigya magát, s olyan legyen, mint a legtöbb társa.

Úgy látszik, a felnőttek ezt is akarják, és hamis a kiskorú alkoholizmus miatti aggodalmuk. Tulajdonképpen saját magukat sajnálják.

Végül még csak annyit, hogy valószínűleg hasznosabb volna egy őszintén megnyilatkozó kiskorú alkoholistát meghallgatni. Biztos többet elmondana, mint tíz pszichológus vagy szociológus. Velem együtt.

Még egy ökölcsapás is észhez téríthet valakit.

II. JÁNOS PÁL

Hálátlan dolog egy nagy ember munkásságát, jelentőségét értékelni, rövid szótárcikként összefoglalni, különösen ha kortársai vagyunk. Mennyi minden történt ebben a huszonöt évben, a tudományban, a politikában, s mégis, mi emberek lényegében ugyanolyanok maradtunk.

II. János Pál a 263. pápa Szent Péter trónján. Ha így tekintünk rá, akkor ő csak egy láncszem. Láncszem, amely szorosan kapcsolódik az előtte lévő szemekhez, de hozzá is jól lehet kapcsolódni.

Azt szokták felróni neki, hogy konzervatív, különösen a papok nő-sülését és az abortuszt illetően. De ha belegondolunk, annak a pápának, aki ezen változtatni fog, fel kell készülnie arra, hogy ő szakítja el ezt a láncszemet. Évmilliárdok teltek el, amíg a Földön kialakult az élet, ha elméletileg is elvetjük, hogy az élet a legfontosabb, akkor tényleg sötét jövő elé nézünk. A mindenkori pápának ezt tudnia kell, bár az elméleti újítások lassan szivárognak be a mindennapi életbe.

Korszakalkotó jelentőségűnek tűnt, amikor 1998-ban a Lutheránus Világszövetség és a Római Katolikus Egyház közös nyilatkozatot írt alá a megigazulásról. A Vatikán négy és fél évszázad után engedett, és elismerte, hogy csak hit által és nem tettek által üdvözülhet az ember. „Együtt valljuk meg – áll a közleményben – hogy egyedül kegyelemből, Krisztus üdvözítő művébe vetett hit által és nem a mi részünkről meglévő, bármely érdem szerint fogad el minket Isten és kapjuk a Szent-

lelket, aki megújítja szívünket, s egyúttal felruház, és jó cselekedetekre meghív.”

Ezt II. János Pál pápa idejében fogadták el, s ő volt az, aki az evolúció elméletéről is azt mondta, hogy az több mint közönséges hipotézis. Az új katekizmus is, amely 1992-ben jelent meg, több gyökeres változást hozott. Például, hogy a keresztség előtt elhalálozó csecsemők számíthatnak az Isten könyörületességére. Vagy hogy az öngyilkosság nem jelenti automatikusan a megváltás elvesztését. Ezek olyan dolgok, amelyek lassan szivárognak be a köztudatba. De ugyanakkor az ilyen változások nélkül nem lehet béke a vallások között, ami más szóval azt jelenti, hogy a nemzetek között sem jöhet létre a megbékélés.

Az 1920-ban Lengyelországban született Karol Wojtyła ezt nagyon jól tudja. Nem véletlenül utazott több mint százszor külföldre.

Most, amikor körülbelül egymilliárd-háromszázmillió katolikus ünnepli a pápa huszonöt éves jubileumát, de amikor szinte már mindenki az utódjáról beszél, a pápának arról is kell gondoskodnia, hogy jó követője legyen: olyan, aki nem fogja eltépni a láncot, ugyanakkor olyan, aki képes lesz megújítani a hitet.

Hogy igaza lesz-e a pápának, nem tudjuk. Az utolsó értékelést, azaz ítéletet úgysem mi, emberek mondjuk ki.

HAJLÉKTALANUL

Nyáron a melegtől halunk meg, télen pedig a hidegtől. Alig esett le az első hó, máris a megfagyott áldozatokról szólnak a hírek. Moszkvában az októberi hideg már huszonkilenc életet követelt. Csak az elmúlt huszonnégy órában öten fagytak meg. Emlékezünk, ha emlékezünk: a nyáron a hőség szedte az áldozatokat. Franciaországban, augusztusban csaknem háromezer, főleg idősebb ember halt meg a meleg miatt, ami enyhén szólva igencsak rossz fényt vetett a civilizált francia társadalomra.

Építenék én magamnak egy indián vigvamot, amely kevés pénzbe kerülne, és amely télen megvédene a hidegtől, nyáron pedig a melegtől, ám azt is legalizálni kellene, adót kellene fizetni érte, s mit szólnának a szomszédok. Ezért albérletben tengődöm, és irigykedem a madárra, amelynek megvan a maga fészke, és a rókára, amelynek van saját odúja. Mi lesz azokkal a szegényekkel, akik engedély nélkül építettek házat, s most azzal fenyegetik őket, hogy ledöntik azt, ha nem legalizálják. S

mi lesz azokkal a gazdagokkal, akik szintén engedély nélkül emelték fel kastélyaikat. Nem nehéz kitalálni. Az utcára került hajléktalanok albérletben fognak gürcölni egy legalizált összelopott házban. Ez más szóval a civilizáció, amely annyira leigázza a Földet, hogy klímaváltozást idéz elő, amihez pedig egyébként évezredek kellenének. Az éghajlatváltozás következményeként aztán megfagyunk, vagy éppen hőgutát kapunk.

Valószínűleg nem ilyen egyszerű a dolog, de hallgassák meg, milyen szépen hangzik a következő idézet: „Ki tudja, ha az ember is a tulajdon két kezével emelné lakóházát, s hasonló egyszerű, becsületes eljárással szerezne meg a táplálékot a maga és a családja számára, vajon nem fejlődne ki benne egyetemesen a költői tehetség, ugyanúgy, ahogy a madarak kivétel nélkül mind énekelnek, midőn ilyesmivel foglalatostkodnak. De sajna, mi olyasformán viselkedünk, mint a kakukk, amely más madár által rakott fészekbe teszi tojásait, és izgága, dallamtalan hangjával nem deríti jókedvre a vándort. Miért engedjük át az ácsnak az építkezés örömét” (H. D. Thoreau).

A mai Politikában olvashattuk: Németországból csak az elmúlt hónapban négyezer cigányt toloncoltak ki és deportáltak Szerbiába. Az év végéig összesen negyvenezer roma érkezik így hazánkba, akiknek legtöbbször még az itteni nyelvet sem beszéli, hisz sokan közülük tíz-tizenöt éve hagyta el Szerbiát. Csak Kosovóból száznyolcvanezren távoztak, ahová most nem térhetnek vissza. Sokáig tartana mindennek a politikai hátterét megmagyarázni. A konkrét kérdés most az, hogy vajon eléggé edzettek-e ezek a Nyugat-Európában felnőtt romák, vagy a civilizáció megpuhította őket is, s egy putri építéséhez sincs erejük, amely megvédené őket a melegtől vagy a hidegtől.

HÁGA

Egyszer mindannyian Hágába kerülünk, aztán Szent Péter, majd az Isten elé. Jobb rögtön bevallani bűneinket, s aztán nyugodtan lélegezhetünk. Olyan nagy író is, mint Dosztojevszkij, megizzadt, amíg fölolvazta a bűn és a bűnhődés kérdését. Mit tehetünk mi, közönséges halandók, ehhez hozzá?

Ha Nebojša Pavković vagy Sreten Lukić tábornok azt gondolja, hogy az igazat szolgálta, és ártatlan, akkor most merjen a bíróság elé állni. Ha a törvényszék igazságtalan, akkor ők megnyugodhatnak, mártírként

fognak bevonulni a történelembe. Vojislav Šešelj Hágában valószínűleg így vélekedik, és híres bebörtönzöttnek képzelet magát, aki a börtönben írja fő művét. Bár jobb lett volna, ha az elmúlt tíz évben ült volna a börtönben, de lehet, hogy nekünk is tisztább lenne a lelkiismeretünk, ha a börtönben ültünk volna a háború idején.

Mindenki szálljon inkább magába, mielőtt elítélné másokat. Az én bűnöm az, hogy a Szerbiai Rádió és Televízióknak dolgoztam. Ezért kell életem végéig vezekelnem. Nem mentség, hogy én csak irodalmat csináltam, és Milošević ellen voltam. Tudom, kis hal vagyok én ebben az egészben, de a nagy halak velem táplálkoztak.

Ennyit az erkölcsről. Más kérdés a politikai játszma, a hatalmi harc. A Hágával való együttműködésért szállunk síkra, de ha nekünk kell kiadni valakit, tehát amikor a mi pozíciónkról van szó, akkor Hága rossz időpontot választott, taktikázik, sőt igazságtalan. Vajon Nenad Čanak következetes-e, amikor védi a rendőrtábornokot? Vagy a barátjáról van szó, vagy esetleg úgy érzi, hogy alatta vágják a fát?

A politika ingoványos talajára nem ajánlatos rálépni. Mi is elsüllyedünk, újságíróként is. De hát legyünk türelmesek, minden embernek van sorsa, ami azt jelenti, hogy nemcsak ő maga irányítja egyedül az életét. Egyszer mindannyian egy törvényszék elé kerülünk. Nem érdemes lázadni ez ellen.

2003. augusztus 19–2003. október 27.